

En personlig gud och filosofernas gud

Publicerad: 04 August 2012

Böcker av den nederländske filosofen Baruch Spinoza (1632–1677) som avvisade tanken kring en personlig Gud.

“Tanken om en personlig Gud tycks orsaka människor mer problem idag än förr”, kommentarer Huston Smith (1919–2016) i hans bästsäljare *Why Religion Matters*. Många är de som har brottats med frågan om det kan finnas en Gud som på samma gång är personlig och utsäglig samt definierbar och obeskrivlig. Varför har somliga problem med föreställningen om en personlig Gud? Smith menar att anledning kan vara att “begreppet kan låta antropomorfiskt [människoliknande]” [1]Smith, Huston (2000) *Why Religion Matters: The Fate of the Human Spirit in an Age of Disbelief*, HarperCollins, s. 222..

Antropomorfa skildringar av Gud i Bibeln

Albert Einstein och Spinoza är kända för att ha avvisat tanken om en personlig Gud, och då speciellt de ultra-antropomorfa beskrivningarna i det Gamla testamentet där Gud framställs som en vredgad och nyckfull gammal man som brottas med Jakob och som inte lyckas köra ut fiendestyckorna ur Juda. I den allmänna kristendomen är Gud – eller någon del av Gud – svår att skilja från människa då Han förekommer i mänskligt kött delaktig i en sista måltid där han talar med folket för att därefter förföljas och slutligen korsfästas. Om detta är vad “personlig” avser råder ingen tvekan om att Einstein, Spinoza och deras efterföljare samt föregångare har en poäng i deras motvilja mot tanken om en personlig Gud. Ändå löser deras hållning inte problemet. Det negerande uttrycket “icke-personlig” är öppet för många tolkningar, som alla är problematiska. Till exempel påpekar prof. Anthony C. Thiselton (1937-) att en icke-personlig Gud nödvändigtvis är “okarakteriserbar” [2](2002) *A Concise Encyclopedia of the Thiselton, Anthony C Philosophy of Religion*, Oneworld Publications, s. 292.; Han är “varken personlig eller transcendent” [3]Ibid.; och om Gud inte är personlig följer att Han är amoralisk (likgiltig inför frågor om moral).

Därför skulle människan ha svårt att relatera till Honom då Han inte skulle höra våra böner, inte ha vetskap om vad vi företar oss och inte bry sig om det onda som händer i denna värld.

Synen på Gud inom sunniislam

Fysikern prof. John D. Barrow (1952-) skriver i *Impossibility: The Limits of Science and the Science of Limits* om två hållningar som är i linje med den sunnitiska förståelsen av Guds attribut.

Först behandlar Barrow “negativ teologi” som ett exempel på en “besvärlig balansering”. Detta är korrekt enligt sunnimuslimska lärde eftersom de anser att negativ teologi är en överreaktion av en annan ytterlighet där Gud knappast är urskiljbar från en mänsklig jätte.

För det andra är Barrow också av uppfattningen att om Gud är oändlig hindrar det inte oss från att förstå innebörden av oändligheten. Detta sammanfaller också med den sunnitiska uppfattningen om att Guds attribut är både bottenlösa och begripliga eftersom de båda begreppen adresserar två

skilda, men likväl relaterade, domäner. Den ena domänen rör gränserna för gudomlig storhet och ädelhet, och detta är den bottenlösa delen, medan den andra rör förståelsen av innebörden av ett visst attribut, vilket inte är omöjligt. Kort och gott kan vi förstå innebörden av ett givet attribut, men vi kan varken förstå verkligheten av dess karaktär eller gränserna för dess storhet.

John Barrow ser, liksom många andra forskare, ingen inkompatibilitet mellan betydelsen av oändligheten och den mänskliga förmågan att förstå denna innebörd. På samma sätt ser han ingen motsättning mellan att se Gud som oändligt stor och den mänskliga förmågan att förstå vad "oändligt stor" betyder.

Avslutningsvis skriver han:

Det finns ett intressant historiskt exempel på den obekväma balansgång som behövs för att spekulera kring den mänskliga föreställningsförmågans gränser. Antikens filosofer och teologer kämpade i deras strävan att tala om begrepp som "Gud" och det uppstod en tradition av "negativ teologi" som menade att Gud överskrider alla beskrivningar. Han definierades i termer av vad Han inte är: obegriplig, atemporal [inte relaterad till tid] och så vidare. Man kan se att detta kan vara farlig mark, för även att hävda att Gud är obegriplig är att uttrycka ett faktum om Gud. Att säga att Gud är oändlig verkar vara ett sätt att säkerställa att Han har övermänskliga egenskaper, men varför kan vi inte förstå oändligheter? De tal som vi använder för att räkna med – 1, 2, 3, 4, 5... – är en oändlig sekvens men det gör dem knappast obegripliga för oss. [4]Barrow, John D. (1998) *Impossibility: the Limits of Science and the Science of Limits*, Oxford University Press, s. 191.

Två olika ting kan dela samma attribut

Den framstående islamiska lärde Ibn Qayyim al-Jawziyyah (1292–1350), som följde hans mentor Ibn Taymiyyah (1263–1328), hävdade att ett kategoriskt avvisande av en personlig Gud är resultatet av att hålla fast vid en falsk premis: förutsättningen att tillskriva samma attribut till två olika enheter nödvändigtvis ogiltiggör de utmärkande dragen för var och en av dessa båda enheter [5]al-Jawziyyah, ibn al-Qayim (2008) *Tareequl-Hijratain*, utgiven av A'alamul Fawaid, Saudiarabien, Vol. 2, s. 514–515.. Detta är dock ohållbart eftersom ett och samma attribut (t.ex. kunskap) innebär olika saker när de tillskrivs olika enheter.

När vi säger att människan är "intelligent" och att även delfiner är "intelligenta" talar vi om samma attribut (intelligens) men inte i samma enhet eftersom det säger sig självt att människor är radikalt annorlunda än delfiner och vida överstiger de senare i sin sofistikerade form av medvetande.

Likaså när vi säger att Gud "vet" och att John "vet" hänvisar vi språkligt till ett attribut som kännetecknar två skilda verkligheter: Guds kunskap är oändlig, allomfattande, och perfekt medan Johns kunskap är ändlig, begränsad och bristfällig. Guds kunskap härstammar inte från biokemiska processer eller genetiskt nedärvda mekanismer medan Johns kunskap gör det.

Har Gud en identitet?

Så låt oss gå till botten med frågan om Gud har en identitet. Den islamiska svaret är ett rungande "ja". Enligt Koranen är Gud den Mest Unike Ende (al-Wahid). Med "ende" avser vi att Han existerar som en särskild odelbar enhet och med "unik" menar vi att ingenting liknar Honom [6]Koranen:

42:11 då Han ensam räknas som den högsta arketyper, al-Mathalul A'lā [7]Koranen: 30:27 [8]Vis-
sa översättningar av Koranen ger inte en exakt återgivning av frasen Mathalul A'laa, som i min
bedömning bäst översätts som "arketyper".. Gud har en identitet som människor kan relatera till. Han
har en identitet som gör Honom maximalt stor, moraliskt beundransvärt och maximalt värdig
dyrkan [9]Ett annat misstag som begåtts inom klassisk teologi (t.ex. Augustinus samt några okon-
ventionella sekter bland muslimer) skildrar Gud som "oframkomlig". De som föreslagit detta attrib-
ut avsåg inte ... Fortsätt läsa. Dessa överväganden är logiskt sammanhängande vilket Joshua Hoff-
man och Gary S. Rosenkrantz förklarar:

Det tycks vara så att en moraliskt beundransvärd varelse är maximalt värd att dyrkas endast om
detta väsen förstår dyrkan, till exempel böner för god hälsa, eller önskan om gudomlig förlåtelse.
Men eftersom Spinozas Gud nödvändigtvis saknar en enhetlig personlighet, förstår den inte att
svara till dyrkan... Därför är en opersonlig varelse av denna typ amoralisk [har inga moraliska attrib-
ut som rättvisa och barmhärtighet] och tycks inte vara lika värdig moralisk beundran. [10]Hoffman,
J. och Rosenkrantz, G. (2002) *The Divine Attributes*, Blackwell Publishers, s. 35.

"För att vara religiöst tillgänglig", säger Smith, "måste Gud likna oss på vissa sätt, annars kan vi inte
relatera till Honom. Men om Gud skulle likna oss för mycket skulle Han inte framkalla den vördnad
som krävs för dyrkan. Likhet och skillnad är båda nödvändiga, och arbetar optimalt tillsammans i
kontrapunkt." Gud kan liksom människan visa kärlek, barmhärtighet, vänlighet, visdom och kun-
skap men Guds attribut, noterar Huston, "överskrider våra i oändlighet." [11]Smith, Huston (2000)
Why Religion Matters: The Fate of the Human Spirit in an Age of Disbelief, HarperCollins, Harper-
Collins, s. 221–222. Det måste konstateras att Huston inte har helt rätt. Från ... Fortsätt läsa

Källor:

Dr. Ash-Shehri, Abdullah S. *The Only Way Out*: www.islamhouse.com, 2014. Web. 7 apr 2014.

Muhammed Knut Bernström (2000), *Koranens budskap*. Simrishamn: Proprius

Fotnoter:[+]

Fotnoter:

↑1 Smith, Huston (2000) *Why Religion Matters: The Fate of the Human Spirit in an Age of Disbe-
lief*, HarperCollins, s. 222.

↑2 (2002) *A Concise Encyclopedia of the Thiselton*, Anthony C *Philosophy of Religion*, Oneworld
Publications, s. 292.

↑3 Ibid.

↑4 Barrow, John D. (1998) *Impossibility: the Limits of Science and the Science of Limits*, Oxford
University Press, s. 191.

↑5 al-Jawziyyah, ibn al-Qayim (2008) *Tareequl-Hijratayn*, utgiven av A'alamul Fawaid, Saudiarabi-
en, Vol. 2, s. 514–515.

↑6 Koranen: 42:11

↑7 Koranen: 30:27

↑8 Vissa översättningar av Koranen ger inte en exakt återgivning av frasen Mathalul A'laa, som i min bedömning bäst översätts som "arketyf".

↑9 Ett annat misstag som begåtts inom klassisk teologi (t.ex. Augustinus samt några okonventionella sekter bland muslimer) skildrar Gud som "oframkomlig". De som föreslagit detta attribut avsåg inte att Gud var känslolös, som att sakna känslor som liknar mänskliga känslor, för de var väl medvetna om detta. Snarare menade de att Gud varken kan eller bör relatera till mänskliga känslor eller reagera på dem på något sätt; att Han inte älskar barmhärtiga människor eller hatar de som är grymma. I själva verket är mänsklig erfarenhet, enligt detta synsätt, antingen helt obegripligt för Gud eller är Gud fullständigt likgiltig inför – trots fullt medveten om – människans förehavanden.

↑10 Hoffman, J. och Rosenkrantz, G. (2002) *The Divine Attributes*, Blackwell Publishers, s. 35.

↑11 Smith, Huston (2000) *Why Religion Matters: The Fate of the Human Spirit in an Age of Disbelief*, HarperCollins, HarperCollins, s. 221–222. Det måste konstateras att Huston inte har helt rätt. Från ett islamiskt perspektivet är Guds attribut inte bara oändligt mycket större än våra men också annorlunda i natur. Med andra ord är vi i stånd att förstå deras innebörd utan att kunna förstå deras natur i verkligheten. Denna distinktion mellan "inbörd" och "verklighet" är ett kännetecken för sunniislam.